

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВОЇ АКАДЕМІЇ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПОВІТРЯНОДЕСАНТНОЇ ПІДГОТОВКИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TRAINING CADETS OF THE MILITARY ACADEMY IN TERMS OF MODERN TENDENCIES OF EDUCATION DURING THE STUDY OF AIRBORNE TRAINING

У сучасних умовах траєкторія розвитку системи професійної підготовки курсантів має інформаційну орієнтацію, обумовлену значним підвищенням ролі інформаційних потоків у функціонуванні сучасних воєнно-технічних систем. У роботі представлені результати проведеного дослідження з розроблення педагогічної технології професійної та фізичної підготовки військово-службовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до виконання бойових завдань в умовах локальних конфліктів. Експериментально підтверджено високу ефективність розробленої педагогічної технології.

У статті також досліджено досвід США, Німеччини й України з підготовки військових фахівців для збройних сил, зокрема офіцерів десантно-штурмових військ, а також встановлено різні підходи до вирішення проблемних питань у зазначеній сфері. Враховуючи національні особливості й традиції викладання в цих країнах, а також нові виклики й загрози, було запропоновано унікальний метод підвищення рівня професійної підготовки особового складу десантних військ. Автором досліджено опосередковані й безпосередні фактори, що впливають на систему повітрянодесантної підготовки. Опосередкованими факторами є: політична система держави; чинне законодавство; економічний потенціал держави (характер виробничих відносин). До безпосередніх факторів належать: засоби й способи десантування; військова доктрина держави; погляди керівництва країн – імовірних противників на ведення бойових дій, їхні військові доктрини та військово-стратегічні концепції; принципи й способи комплектування військ; ступінь допризовної та загальної підготовки; особливості театру військових дій; організаційно-штатна структура з'єднань, військових частин і підрозділів; оперативне (бойове) призначення з'єднань, військових частин і підрозділів.

Автор доходить висновку, що запровадження системи інтерактивних методів навчання, розширення матеріально-технічної бази та збільшення обсягів державного замовлення для повітрянодесантної підготовки особового складу Десантно-штурмових військ дасть змогу відкрити у військових навчальних закладах факультету десантно-штурмових військ, у структурі яких доцільно створити принаймні три кафедри (кафедра повітрянодесантної підготовки, кафедра тактичної підготовки десантно-штурмових військ, кафедра тактико-спеціальних дисциплін), що дасть змогу розширити кількість інтерактивних навчальних курсів відповідно до стандартів Міністерства освіти та Збройних Сил України.

Ключові слова: вищі військові навчальні заклади, підготовка курсантів, Десантно-штурмові війська Збройних Сил України, сучасні тенденції освіти.

In modern conditions, the trajectory of the development of the system of professional training of cadets has an information orientation due to a significant increase in the role of information flows in the functioning of modern military-technical systems. The paper presents the results of a study on the development of pedagogical technology for professional and physical training of servicemen of the Airborne Assault Troops of the Armed Forces of Ukraine to perform combat missions in local conflicts. The high efficiency of the developed pedagogical technology was experimentally confirmed.

The article also examines the experience of the United States, Germany and Ukraine in training military specialists for the armed forces, in particular assault troop officers, as well as establishes different approaches to solving problems in this area. Given the national peculiarities and traditions of teaching in these countries, as well as new challenges and threats, we proposed a unique method of improving training airborne troops staff.

The author investigates indirect and direct factors influencing the airborne training system. Indirect factors include the political system of the state; current legislation; economic potential of the state – the nature of production relations. Direct factors include: means and methods of landing; military doctrine of the state; the views of the leadership of the countries of probable adversaries on the conduct of hostilities, their military doctrines and military-strategic concepts; principles and methods of manning troops; degree of pre-service and general training; features of the theatre of operations; organizational and staffing structure of formations, military units and subdivisions; operational (combat) purpose of formations, military units and subdivisions.

The author concludes that the introduction of a system of interactive training methods, expansion of material and technical resources, and increase in the volume of state orders for airborne training of Airborne Assault Troops will allow creating faculties of airborne assault troops in military educational institutions. It is reasonable to include at least three departments in the structure of these faculties (Department of Airborne Training, Department of Tactical Training of Assault Troops, and Department of Tactical Special Subjects), which will expand the number of interactive training courses in accordance with the standards of the Ministry of Education and the Armed Forces of Ukraine.

Key words: military higher educational institutions, training of cadets, Air Assault Troops of Armed Forces of Ukraine, modern tendencies of education.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.19>

Георгієв В.М.,
канд. пед. наук,
старший викладач кафедри
повітрянодесантної підготовки
факультету підготовки спеціалістів
десантно-штурмових військ
Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Посилення уваги до проблем удосконалення професійної та фізичної підготовки військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України для виконання бойових завдань пов'язане з необхідністю розв'язання суперечностей між потребами бойової практики добре підготовлених військовослужбовців, здатних виконувати бойові завдання, та відсутністю педагогічних технологій, які формують такий рівень підготовленості.

На сьогодні не знайшли свого відображення в спеціальних дослідженнях питання, пов'язані з розробленням педагогічних технологій формування військово-професійної готовності військовослужбовців десантно-штурмових військ до ефективного виконання бойових завдань з обґрунтуванням педагогічних умов, необхідних для підвищення рівня їхньої професійної та фізичної підготовки.

Виконання цього завдання є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері освіти, що передбачає інтенсифікацію освітнього процесу у військових вишах, удосконалення системи професійної підготовки курсантів, її організацію відповідно до вимог Законів України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII [1], «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [2], Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» від 1 червня 2017 р. № 600 [3], Наказу Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти» від 9 січня 2020 р. № 472 [4], Наказу Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України» від 27 липня 2016 р. № 385 [5], Стандарту вищої освіти України галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону».

У сучасних умовах траєкторія розвитку системи професійної підготовки курсантів має інформаційну орієнтацію, обумовлену значним підвищенням ролі інформаційних потоків у функціонуванні сучасних воєнно-технічних систем. Тому одним з основних інструментів професійної підготовки в умовах інформатизації суспільства та його силових відомств є використання сучасних інформаційних технологій. У зв'язку з цим актуалізуються питання, пов'язані з необхідністю удосконалення системи професійної підготовки курсантів військових вишів, що мають професійну готовність до виконання службово-бойових завдань, розроблення моделі удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів Десантно-штур-

мових військ Збройних Сил України, адаптованої до постійного професійного удосконалення в інформаційно-професійному середовищі, безперервного росту інформаційної складової частини професійної діяльності на основі застосування сучасних інформаційних технологій.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній апробації моделі удосконалення професійної підготовки курсантів Десантно-штурмових військ Збройних Сил України з використанням сучасних інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пріоритетне значення для написання наукового дослідження мають роботи А.А. Деркача, А.С. Фоміна, Л.А. Кандибович, С.В. Авер'янова, С.О. Іщенко, С.І. Жуковського, Г.К. Курзенкова, С.Г. Одинцова, В.Л. Маришук, В.А. Сластьоніна, Г.Н. Жукова, І.Б. Гроссмана, Н.М. Абрам'яна, І.М. Морозової, Д.І. Казанцева, Р.А. Хайрова, Е.В. Дмитрієва, в яких аналізується проблемно-смысловий простір поняття «професійна готовність». Під час написання статті використовувалися роботи, присвячені дослідженню проблеми інформатизації суспільства й системи освіти, Д.А. Давидова, О.А. Козлова, С.Н. Позднякова, Б.Н. Богатиря, а також наукові дослідження питань забезпечення інформаційної безпеки в процесі професійної підготовки фахівців П.Ю. Філяк, Д.А. Борисова, С.В. Іванова та інших.

Наведені вище дослідницькі напрями допомагають актуалізувати питання, пов'язані з удосконаленням професійної підготовки майбутніх офіцерів Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, формуванням у них професійної готовності до службової діяльності на основі активного використання сучасних інформаційних технологій в освітньому просторі військового вишу.

Виклад основного матеріалу. Фактори, що впливають на повітрянодесантну підготовку, поділяються на опосередковані й безпосередні.

Опосередкованими факторами є: політична система держави, чинне законодавство, економічний потенціал держави (характер виробничих відносин) [7, с. 14]. До *безпосередніх факторів* належать: засоби та способи десантування; військова доктрина держави; погляди керівництва країн – імовірних противників на ведення бойових дій, їхні військові доктрини й військово-стратегічні концепції; принципи та способи комплектування військ; ступінь допризовної та загальної підготовки; особливості театру військових дій; організаційно-штатна структура з'єднань, військових частин і підрозділів; оперативне (бойове) призначення з'єднань, військових частин і підрозділів [7, с. 15].

Крім зазначених факторів необхідно враховувати також взаємний вплив елементів системи повітрянодесантної підготовки. Компонентами

цього впливу є форми й методи, що застосовуються в процесі повітрянодесантної підготовки, зміст повітрянодесантної підготовки, якісна характеристика навчальної матеріальної бази, ступінь підготовки курсантів до вступу до навчання, організація повітрянодесантної підготовки, послідовність навчання.

Розглянемо механізми впливу опосередкованих і безпосередніх чинників повітрянодесантної підготовки. Так, на думку С.О. Іщенко, головний принцип дидактики, зокрема, практичної спрямованості, полягає в тому, що «...війська потрібно вчити в мирний час тому, що вони повинні робити у воєнний...» [8, с. 62], тобто зміст повітрянодесантної підготовки повинен відображати зміст десантування.

Стрибки з парашутом в десантно-штурмових військах – це не мета, а основний засіб доставлення десанту в тил противника й моральної підготовки для виконання бойових завдань. Саме це цільове призначення обумовлює провідну роль повітрянодесантної підготовки в системі бойової підготовки. Тому основи повітрянодесантної підготовки повинні вивчатися в комплексі з іншими навчальними дисциплінами. Роль частин і підрозділів десантно-штурмових військ – «виконання бойових завдань в тилу противника, порушення управління військами й роботи тилу противника; заборона використання бойових резервів противника; боротьба з повітряним десантом і військовими підрозділами противника, що прорвалися» [9].

Тобто зміст десантування об'єктивно формує зміст повітрянодесантної підготовки через такий безпосередній чинник, як засоби повітрянодесантної техніки.

З'ясуємо, які чинники формують зміст десантування. На повітрянодесантну підготовку впливає бойове призначення підрозділів. Вплив військової доктрини держави виражається у вивченні тих чи інших видів десантування, засобів збройної боротьби тощо. Будь-яка армія приречена на поразку до початку війни, якщо вона спирається на свій минулий досвід, а її військова теорія зупиняється у своєму розвитку й не сприймає нічого нового [10]. Необхідність переходу до збройної боротьби в сучасних умовах стає засобом стримування від ведення воєн нетрадиційними методами. Особливо вразливими до збройної боротьби стали цивілізовані країни, які пропрацювали схеми ведення нетрадиційних воєн [11].

Необхідно враховувати вплив такого фактора, як ступінь допризовної підготовки учнів. Рівень допризовної підготовки залежить від багатьох обставин, основними з яких є рівень освіти й фізичного розвитку призовників, наявність і кількість стрибків з парашутом.

Результат вивчення повітрянодесантної підготовки залежатиме й від такого важливого чин-

ника, як морально-психологічний стан курсантів. Морально-психологічний стан курсантів погіршується у зв'язку зі змінами в соціально-економічній політиці, впливом на армію дестабілізуючих чинників, посиленням соціальної напруженості у військовому середовищі, невизначеністю статусу військовослужбовців.

Розглянувши фактор морально-психологічного стану, перейдемо до такого фактору, як мотивація особового складу. У більшості з'єднань і військових частин Великої Британії, США, інших країн блоку НАТО військовослужбовці проходять службу добровільно (за контрактом). Вони одержують грошове утримання залежно від спеціальності, тому всі педагогічні правила зводяться до однієї уніфікованої рекомендації: завжди демонструвати курсантам корисні навички, що дають йому навчальний курс або конкретний урок, і, якщо можливо, визначити вартість заняття в грошовому вираженні.

Стимулом у вдосконаленні професійної майстерності є надбавки, які одержують військовослужбовці за освоєння суміжних спеціальностей і підвищення класної кваліфікації. Для підвищення зацікавленості особового складу, крім матеріального, використовуються різні заходи морального заохочення як окремих військовослужбовців, так і цілих підрозділів. Наприклад, регулярно визначається найкращий солдат підрозділу, найкращі відділення, взводи, роти й батальйони. Найкращих військовослужбовців заохочують грошовими преміями, правом на позачергову відпустку тощо.

Проте застосовуються й примусові засоби формування принципу негативної мотивації, які полягають у застосуванні дисциплінарних стягнень і відрахувань з грошового утримання [12, с. 126].

Для освоєння програми повітрянодесантної підготовки кожен курсант повинен вивчити теорію, пройти наземне відпрацювання елементів стрибка та зробити не менше шести стрибків з парашутом на рік.

Проведений теоретичний аналіз дає можливість виділити дві протилежні тенденції: з одного боку, в розвитку змісту повітрянодесантної підготовки, з іншого, її організації та методики. Звідси формується перше об'єктивне внутрішнє протиріччя системи навчання повітрянодесантної підготовки – між збільшенням і ускладненням завдань повітрянодесантної підготовки та процесом її опанування. Таким чином, для розв'язання цієї суперечності необхідно збільшити можливості процесу навчання. Це збільшення може бути або екстенсивним, або інтенсивним.

Поряд з перерахованими факторами розвиток навчальної матеріальної бази обумовлює такі компоненти системи повітрянодесантної підготовки, як її зміст і методику. Саме ускладнення змісту й розвиток методики вимагають удосконалення наявних і розроблення нових засобів навчання.

Вплив зазначених факторів обумовлює тенденції розвитку повітрянодесантної підготовки, а саме:

- внаслідок науково-технічного прогресу відбувається розвиток повітрянодесантної техніки;
- внаслідок розвитку повітрянодесантної техніки відбувається розширення й ускладнення змісту навчання;
- своєю чергою розширення й ускладнення змісту навчання вимагає збільшення часу на опанування шляхом змін в організації повітрянодесантної підготовки;
- ускладнення організації навчального процесу передбачає появу нових організаційних форм повітрянодесантної підготовки;
- розвиток наявних форм навчання на певному етапі сприяє виникненню нових форм повітрянодесантної підготовки;
- ускладнення старих форм навчання, а також поява нових вимагає збільшення кількості об'єктів навчально-матеріальної бази повітрянодесантної підготовки та їхнього ускладнення.

Водночас протилежно спрямовані тенденції зумовлюють суперечності повітрянодесантної підготовки: між розширенням і ускладненням завдань повітрянодесантної підготовки, з одного боку, і можливостями методики опанування, з іншого; між необхідністю збільшення часу, потрібного на засвоєння змісту навчального матеріалу у зв'язку зі збільшенням його обсягу, з одного боку, і відносним зниженням часу на його засвоєння, з іншого; між необхідністю удосконалювати форми навчання й розробляти нові форми, з одного боку, і можливістю організації застосування таких форм, з іншого; між потребою в наближенні умов навчання до обставин реального десантування, з одного боку, й матеріальною та методичною можливістю такого наближення, з іншого.

У підсумку ці суперечності можуть бути зведені до протиріччя між вимогами до повітрянодесантної підготовки, які визначені міжнародними стандартами, та можливістю системи підготувати потрібних спеціалістів.

Друга тенденція зумовлена контрастом вимог щодо навчальної матеріальної бази і складових елементів системи повітрянодесантної підготовки, з одного боку, і фінансовими можливостями навчального закладу, з іншого.

Зазначені вимоги в поєднанні між собою врешті решт спрямовані на забезпечення максимальної відповідності умов навчання бойовій обстановці десантування.

Історичний досвід і дослідження, проведені в галузі освіти [12, 13], дозволяють зробити висновок, що інтенсифікація процесу повітрянодесантної підготовки є базовим напрямом розвитку її системи.

Інші суперечності визначені протилежними тенденціями розвитку, з одного боку, утримання пові-

трянодесантної підготовки, а з іншого, її методики й навчальної матеріальної бази.

Тут формується друге протиріччя системи повітрянодесантної підготовки – між необхідністю наближених умов навчання до обстановки реального бою та можливістю такого наближення. Тому наближення умов навчання до обстановки реальних дій під час десантування є базовим напрямом розвитку повітрянодесантної підготовки.

Висновки. Таким чином, напрямками вдосконалення вмінь курсантів військової академії під час вивчення повітрянодесантної підготовки є інтенсифікація повітрянодесантної підготовки й наближення умов навчання до обстановки реального десантування.

Напрямами розв'язання суперечностей повітрянодесантної підготовки курсантів є:

- 1) ретельний відбір та аналіз навчальних матеріалів;
- 2) удосконалення інноваційних освітніх форм підготовки курсантів;
- 3) удосконалення наявних, розроблення, створення та впровадження нових інноваційних засобів навчання;
- 4) удосконалення організації повітрянодесантної підготовки.

Запровадження системи інтерактивних методів навчання, розширення матеріально-технічної бази та збільшення обсягів державного замовлення для повітрянодесантної підготовки особового складу Десантно-штурмових військ дасть змогу створити у військових навчальних закладах факультети десантно-штурмових військ, у структурі яких доцільно створити принаймні три кафедри (кафедра повітрянодесантної підготовки, кафедра тактичної підготовки десантно-штурмових військ, кафедра тактико-спеціальних дисциплін), що дасть можливість розширити кількість інтерактивних навчальних курсів відповідно до стандартів Міністерства освіти та Збройних Сил України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 19.07.2020).
2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 19.07.2020).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2017 р. № 600. URL: http://ibhb.chnu.edu.ua/uploads/files/metodrada/Rozroblennya_osv_program.pdf (дата звернення 19.07.2020).
4. Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони

України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти : Наказ Міністерства оборони України від 9 січня 2020 р. № 4 URL: http://ibhb.chnu.edu.ua/uploads/files/metodrada/Rozroblennya_osv_program.pdf (дата звернення 19.07.2020).

5. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 27 липня 2016 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-16#Text> (дата звернення 19.07.2020).

6. Про затвердження Положення про екзаменаційні комісії вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів : Наказ Міністерства оборони України від 9 вересня 2015 р. № 472 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-16#Text> (дата звернення 19.07.2020).

7. Абрамян Х.М. Проблемы и пути совершенствования организации боевой подготовки Сухопутных войск : дис. ... канд. воен. наук. Москва : ВАФ, 1979. 327 с.

8. Іщенко С.О. Реалізація педагогічних умов підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом у вищих навчальних закладах системи МВС України. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2015. Вип. 38. С. 62–67.

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> (дата звернення 19.07.2020).

10. Wexley K., Latham G. Identifying Training Needs. *The Training and Development Sourcebook*. Human Resource Development Press, 1985. 209 p.

11. Lur'e L. I. Reform of the Army Begins with Education. *Pedagogy*, 2012. №. 6, P. 33–39.

12. Gabdrakhmanova, R.G., Egereva S.F. Multi-professional approach to anti-drug education for young people as a factor of self-identity. *Education and self-development*. 2012. №. 4. P. 126–131.

13. Baruch A.F., Tal H.M. Mobile Technologies in Educational Organizations Advances in Educational Technologies and Instructional Design. IGI Global, 2019 p.

14. Артилерія Повітряно-десантних військ Збройних Сил України в чотири рази наростила вогневі «м'язи». URL: <https://if-live.webnode.com.ua/news/artileriya-vdv-zsu-v-chotiri-razi-narostila-vognevi-myazi/> (дата звернення 19.07.2020).